

2. La neologia per sufixació

MERCÈ LORENTE I LAURA CANTERO

2.1. INTRODUCCIÓ

La sufixació ha estat sempre un dels mecanismes de formació de paraules més habitual i més espontani, i per tant més natural en el sentit que els parlants no el senten gens forçat. Durant el període 2007-2009 la sufixació continua sent un dels procediments més productius en la generació de neologismes en llengua catalana. Les dades observades en aquest treball validen, doncs, aquesta tendència general.

La distinció de Guilbert (1975) entre els neologismes de llengua i de discurs, d'una banda, i els neologismes denominatius i expressius, de l'altra, s'ha aplicat a bastament a la neologia formada per sufixació. Els lexicògrafs no solen incorporar en els diccionaris unitats lèxiques absolutament predictibles per l'aplicació de les regles de sufixació, com els adverbis acabats en *-ment*, els diminutius, els augmentatius o els superlatius. Tanmateix, val a dir que la tradició lexicogràfica catalana no és gens gasiva a l'hora d'incorporar altres derivats ben predictibles, com els sufixats amb *-ció*, *-ment*, *-dor -a*, *-er -a*, *-eria*, *-iu -iva*, *-ós -osa*, entre d'altres.

Malgrat aquest alt índex de neologismes sufixats de llengua o predictibles, treballs anteriors com el d'Observatori de Neologia (2004b) defensen la necessitat d'una bona descripció de les unitats sufixades filtrades com a noves, per poder observar-hi casos que modifiquen les condicions de les regles de formació subjacents, per mostrar tendències marcades en la productivitat d'alguns afixos o d'algunes classes de bases o per incidir en la valoració de la neologicitat de les noves formes (Domènech *et al.*, 2009).

En aquest capítol mostrarem les dades quantitatives i qualitatives dels neologismes sufixats, documentats al llarg del trienni 2007-2009 a la premsa escrita en català. Això ens ha de permetre veure si hi ha hagut canvis en les tendències ob-

servades anteriorment o si es mantenen, i es reforcen, els afixos i els processos més productius que ja s'havien documentat anteriorment.

L'anàlisi s'organitza en tres grans blocs, segons la categoria gramatical dels neologismes sufixats: verbals, adjectius i nominals. Invertim l'ordre de presentació més habitual, començant pels verbs, perquè, malgrat que configuren el volum més reduït de neologismes sufixats, sovint estan directament relacionats amb els neologismes nominals i adjectius.

Dels verbs ens interessa destacar no només els procediments morfològics de formació de neologismes, sinó també la sintaxi i la semàntica que presenten les noves unitats verbals. En relació amb els adjectius és interessant incidir en la correlació entre afixos i bases seleccionades, i aprofundir en la descripció semàntica. En la bibliografia de referència (Cabré, 2002, p. 757-761) els adjectius sufixats més productius s'organitzen semànticament en les classes següents: *relacionat o pertinent a, propi de, partidari o seguidor de, propens a una qualitat o probabilitat*. Sotmetem els neologismes adjectius documentats a una proposta de subclassificació de les esmentades categories. Dels neologismes de categoria adjectiva ens interessa revisar també el grau de restricció de la selecció lèxica de la combinatòria nom-adjectiu.

En el cas dels neologismes nominals focalitzem també l'atenció en els aspectes semàntics, sense deixar de fer referència a les regles de formació morfològiques. Partim de la classificació dels neologismes nominals inclosa a Observatori de Neologia (2004b, p. 43-63), per observar si es manté concentrada la productivitat en les categories de noms d'oficis, noms de lloc, noms col·lectius, noms d'objectes, noms de manifestacions d'un ésser animat, noms de doctrines o opcions ideològiques, noms de qualitat, i noms d'acció i efecte.

Després de l'anàlisi dels neologismes sufixats del trienni, reservem un espai per al contrast dels resultats amb el comportament genèric de la neologia per sufixació en llengua castellana del mateix període. No pretenem fer una anàlisi comparativa exhaustiva, sinó veure de manera genèrica fins a quin punt hi ha coincidències en els derivats i en les bases, cosa que podria explicar-se per necessitats denominatives comunes (referents internacionals, política estatal, mercat comú), o fins a quin punt es tracta d'interferències directes de la llengua castellana sobre les solucions neològiques del català (sufixos manllevats, canvis semàntics).

El capítol es tanca amb una síntesi dels models més productius dels neologismes sufixats en català en els darrers anys, que pugui servir de base per a l'actualització dels estudis de seguiment de la creativitat lèxica en català.

2.2. LES DADES ANALITZADES

L'anàlisi quantitativa dels neologismes sufixats documentats per l'Observatori de Neologia en el període 2007-2009 ofereix els resultats inclosos en la taula 4.

TAULA 4
Neologismes sufixats diferents (2007-2009)

<i>Font</i>	<i>Lemes</i>
Escrita (premsa i revistes)	923
Oral	123

La coincidència absoluta entre els lemes documentats a la premsa escrita i els extrets dels mitjans audiovisuals és de trenta-nou unitats, majoritàriament substantius (*madridisme, sanació, veterania*), tot i que també coincideixen alguns verbs (*invisibilitzar, positivitzar, publicitar*) i adjectius (*esperable, exitós -osa, gaudià -ana*).

Tot i que el buidatge de fonts orals no és comparable al de fonts escrites, perquè es fa manualment i perquè no es fa sistemàticament sobre un percentatge estable de les emissions diàries del panorama audiovisual (Domènech *et al.*, 2002, p. 277-282), cal destacar que el nombre de coincidències documentades suposa un 31,7 % del total dels neologismes detectats en fonts orals. Si sumem també les coincidències parcials de neologismes que comparteixen la mateixa base, que es pot observar en la taula 5, el total de coincidència entre els neologismes de fonts orals i els de fonts escrites arriba al 46,3 %, cosa que mostra la necessitat denominativa que motiva el neologisme en canals i registres diferents.

És interessant també observar que trobem cinquanta-vuit neologismes sufixats de fonts orals que no es documenten en les fonts escrites (i que representen el 47,15 % del total dels neologismes de font oral), com ara *avergonyidor -a, replantejable* o *tarotista*. Tanmateix, cal tenir en compte que els neologismes de font oral, per les situacions comunicatives en què es generen, tenen una probabilitat força alta d'incloure unitats de caràcter més espontani (*afartamenta*), errors (*priorisme*) i també interferències del castellà (*patejar-se*).

Fixem-nos en els àmbits temàtics que generen els neologismes sufixats. La lectura superficial dels neologismes extrets de fonts orals ja ens permet observar que els esports, i sobretot el futbol, s'emporta un percentatge força alt de noves creacions (21,9 %), seguit de la política (10,5 %), de la cultura lligada als mitjans de comunicació (10,5 %) i del grup format per societat, dret i economia (13,8 %). Fora d'alguns neologismes esparsos de temàtica variada (creences, tecnologia, comerç), els neologismes sufixats de fonts orals restants són de difícil ubicació dins d'un àmbit temàtic i, a més, presenten una fesomia propera a l'error, a la interferència del castellà o a un registre lingüístic del tot col·loquial, com *afartamenta, desapassionament, guantada, priorisme, rajamenta, tensionalitat*.

Pel que fa a la distribució temàtica dels neologismes sufixats de premsa escrita, tot i que es poden identificar alguns temes que no havíem documentat en les

TAULA 5
Neologismes de la mateixa família o relacionats per la base

<i>Fonts orals</i>	<i>Fonts escrites</i>
<i>aguerrista</i>	<i>aguerrisme</i>
<i>barcelonita</i>	<i>barcelonitat</i>
<i>clientelisme</i>	<i>clientelista</i>
<i>cruyffisme</i>	<i>cruyffisme, cruyffista</i>
<i>despistada</i>	<i>despistador</i>
<i>economicitat</i>	<i>economicista</i>
<i>emprenyada, empenyamenta</i>	<i>emprenyadura, empenyament</i>
<i>esferificació</i>	<i>esferificació, esferificar</i>
<i>explosivitat</i>	<i>explosivitat, explosionar</i>
<i>facilisme</i>	<i>facilitador</i>
<i>freakada</i>	<i>freakisme/frikisme/friquisme</i>
<i>frontisme</i>	<i>frontisme, frontista</i>
<i>hegemonitzar</i>	<i>hegemonisme</i>
<i>invisibilitzar</i>	<i>invisibilitzar, invisibilització</i>
<i>jazzista</i>	<i>jizzer -a</i>
<i>laportisme</i>	<i>laportisme, laportista</i>
<i>lligueta</i>	<i>lliguera</i>
<i>madridisme</i>	<i>madridisme, madridista</i>
<i>maratonià -ana</i>	<i>maratonià -ana</i>
<i>marquetinià -ana</i>	<i>marquetingnitzar-sel/marketinitzar</i>
<i>mentalisme</i>	<i>mentalista</i>
<i>motivador</i>	<i>motivacional</i>
<i>negacionista</i>	<i>negacionista, negacionisme</i>
<i>nuñisme, nuñista</i>	<i>nuñisme/nunyisme, nuñista</i>
<i>oficialització</i>	<i>oficialització, oficialisme</i>
<i>partidització</i>	<i>partitocràtic -a</i>
<i>patrimonialitzar</i>	<i>patrimonialitzar, patrimonialització</i>
<i>puigcerquista</i>	<i>puigcercosista</i>
<i>pujolià -ana, pujolada</i>	<i>pujolià -ana, pujolisme, pujolista</i>
<i>tactificar</i>	<i>tacticisme, tacticista</i>
<i>victimització</i>	<i>victimitzar</i>
<i>yihadista</i>	<i>yihadista, yihadisme</i>

fonts orals (meteorologia, salut i medi ambient), els àmbits temàtics que es mostren ben productius coincideixen amb els referits a les fonts orals, però amb percentatges diferents. Aquí, la política, en sentit ampli, s'endú el percentatge més alt de neologismes sufixats, un 27,4 %, seguit de la cultura, focalitzada sobretot pels mitjans de comunicació de massa, amb un 20,8 %, i de l'activitat econòmica, amb un 8,9 %. Hi ha un percentatge important (19,2 %) de neologismes sufixats que no poden adscriure's a cap temàtica concreta, ja que s'usen en contextos diversos amb el mateix significat, alguns dels quals són clarament neologismes de llengua o predictibles, com *apunyament*, *autoagredir-se*, *bretoleria*, *desajustament*, *descartable*, *facilitador*, *pensable*, *provatori -òria*, *regable*. Altres temàtiques destacades són esports (5,5 %), psicologia i actituds (4,7 %), societat i migracions (4,4 %), salut i estètica (3,3 %), tecnologia (2,9 %), medi ambient i meteorologia (1,8 %) i religió i creences (1,1 %).

2.3. NEOLOGISMES SUFIXATS DE CATEGORIA VERBAL

Segons les dades de l'Observatori de Neologia, el sufix verbalitzador més productiu en català és el sufix *-itzar*. Bernal (2000, p. 181) i Observatori de Neologia (2004b, p. 77-78) ja indicaven que s'està invertint la tendència observada en l'anàlisi de diccionaris en què *-ejar* apareixia com a més productiu, a favor del sufix *-itzar*. En les dades del període 2007-2009 documentem cinquanta-sis verbs no recollits en diccionaris derivats de bases nominals i adjectives amb el sufix *-itzar*; mentre que només detectem onze verbs sufixats amb *-ejar*, tres amb *-ificar* i un amb *-itar*.

Alguns dels verbs identificats com a neologismes sufixats amb *-itzar* en el període analitzat ja havien estat recollits en anàlisis anteriors. A Observatori de Neologia (2004b, p. 78-79) ja s'inclou *editorialitzar*, *esclerotitzar*, *fidelitzar*, *hiperbolitzar*, *ideologitzar*, *idiotitzar*, *judicialitzar*, *minoritzar*, *patrimonialitzar*, *precaritzar*, *tematitzar* i *victimitzar*, que tornem a destacar per tal com encara no han estat introduïts en diccionaris de referència. Centrem la nostra anàlisi en la quarantena restant per veure fins a quin punt segueixen les pautes de formació previstes i quines classes sintacticosemàntiques en resulten.

D'acord amb les gramàtiques descriptives (Cabré, 2002, p. 751-756), les bases amb què pot combinar-se el sufix *-itzar* poden ser nominals o adjectives, i els radicals poden mantenir-se inalterables o poden patir canvis formals. Els verbs derivats resultants poden ser transitius amb valor de causatiu de canvi o intransitius amb significat d'acció agentiva (Bernal, 2000, p. 158-165).

En les dades analitzades, i com era previsible, una bona part de les bases a les quals s'adjunta el sufix *-itzar* són nominals i podem ordenar els derivats segons la semàntica de la base en els grups següents:

— Bases nominals d'objecte: *búnquer* > *bunqueritzar*, *pols* > *pulveritzar*, *títol* > *titulitzar*.

— Bases nominals abstractes: *dreta* > *dretitzar*, *rutina* > *rutinitzar*.

— Bases nominals eventives (accions, activitats, estats): *futbol* > *futbolitzar*, *màrqueting* > *marquetinitzar* / *marquetingnitzar*, *mastectomia* > *mastectomitzar*.

— Bases nominals d'individus: *client* > *clientelitzar*, *espònsor* > *esponsoritzar*, *jíbaro* > *jivaritzar* [sic].

— Bases nominals onomàstiques: *Òscar* > *oscaritzar*, *Guantànamo* > *guantanimitzar*.

Convé esmentar que algunes d'aquestes bases nominals són manlleus adaptats d'altres llengües (del castellà, *jíbaro*; de l'anglès, *màrqueting*, *espònsor*) o configuren cultismes (*pulveritzar*, *mastectomitzar*). Des del punt de vista formal, els canvis que aplica el procés de formació són mínims: o bé no hi ha canvis en la base, o simplement se n'elimina la vocal final i hi ha translació d'accent.

La resta de bases són adjectives i presenten la morfologia següent:

— Adjectius simples o derivats acabats en *-al*: *provincial* > *provincialitzar*, *sexual* > *sexualitzar*, *teatral* > *teatralitzar*; i el manlleu de l'anglès *medical* > *medicallitzar*.

— Adjectius derivats acabats en *-ble*: *invisible* > *invisibilitzar*, *rendible* > *rendibilitzar*, *visible* > *visibilitzar*.

— Adjectius simples acabats en *-iu* *-iva*: *positiu* *-iva* > *positivitzar*.

— Adjectius derivats acabats en *-à* *-ana*: *africà* *-ana* > *africanitzar*, *mexicà* *-ana* > *mexicanitzar*.

— Altres adjectius derivats: *bipolar* > *bipolaritzar*, *corpori* *-òria* > *corporeïtzar*, *folkloric* *-a* > *folkloritzar*.

— Altres adjectius simples: *anònim* > *anonimitzar*, *cretí* *-ina* > *cretinitzar*, *viril* > *virilitzar*.

El comportament sintacticosemàntic dels neologismes verbals sufixats amb *-itzar* és el previsible en el cas dels derivats d'adjectius. Pràcticament tots els verbs que combinen una base adjectiva amb aquest sufix són verbs transitius i pertanyen a la classe semàntica dels causatius de canvi, com exemplifica el context següent:

- Aquest mes de març, Google ha anunciat que, als 18 mesos de tenir gravada una consulta al seu diari, n'**anonimitzarà** parcialment l'adreça IP i, que als 24 mesos, n'esborrarà les dades sobre galetes (cookies). [AV, 09/04/2007]

S'aparten d'aquest comportament alguns dels neologismes verbals que han estat documentats exclusivament com a verbs pronominals. *Africanitzar-se*, *folkloritzar-se* i *marquetingnitzar-se* són verbs incoatius de procés de canvi i, en

els contextos analitzats, no es fa referència a cap agent ni a cap causa que motivi el canvi. D'altra banda, *federalitzar-se* i *solidaritzar-se* regeixen complements preposicionals encapçalats per la preposició *amb* i són verbs agentius d'acció:

- Després va venir la transició a la democràcia i la fugida dels grans negocis fora del centre de la ciutat, que **es va africanitzar** ràpidament. [PC, 23/09/2009]
- Segons Vives no es tracta de **solidaritzar-se** amb els treballadors que ja porten 22 dies en vaga, sinó que és una mostra que tots els empleats reclamen un conveni que els englobi a tots i equipari les seves condicions laborals. [AV, 01/08/2008]

Tots els verbs analitzats creats amb *-itzar* a partir de bases nominals són transitius, però segueixen des del punt de vista semàntic quatre patrons ben diferenciats:

— Causatius de canvi, amb el sentit de 'fer que l'objecte directe sembli o esdevingui com la base': *dretitzar*, *sucursalitzar*, *guantanamitzar*.

— Agentius d'acció d'activitat, amb el sentit de 'fer el rol propi de la base per a l'objecte directe': *esponsoritzar*, *titulitzar*, *tutoritzar*.

— Agentius d'acció d'aplicació, amb el sentit d'operar amb la base sobre l'objecte directe': *monitoritzar*, *mastectomitzar*.

— Agentius d'acció de transferència, amb el sentit de 'donar la base a l'objecte directe': *oscaritzar*.

Pel que fa al sufix *-ejar*, les gramàtiques (Cabrè, 2002, p. 751-753) solen destacar-ne la disponibilitat: pot combinar-se amb bases de diverses classes semàntiques i permet formar verbs de diversos tipus sintàctics i de classes semàntiques també variades. Podem caracteritzar els onze neologismes acabats en *-ejar* documentats en el període 2007-2009 com segueix:

— De base nominal:

Manlleus: *mítin* > *mitinejar*, *rèset* > *ressetejar*, *túnning* > *tunejar*.

Noms propis (també forans): *Chikilicuatre* > *chikilicuatrejar*, *Google* > *googlejar*.

Noms comuns variats: *ras* > *rassejar* [sic], *silueta* > *siluetejar*, *teló* > *telonejar*.

— De base adjectiva: *espanyol -a* > *espanyolejar*, *directe -a* > *directejar*.

Observem, doncs, al costat d'una reducció evident de la productivitat del sufix, una limitació clara pel que fa a la disponibilitat. Hi ha una concentració molt alta de formes manllevades que ens fa reprendre'n l'anàlisi en l'apartat dedicat a la interferència i el calc de la llengua castellana.

Tanmateix, i encara que probablement es tracti de calcs, vegem a quins tipus sintàctics i a quines classes semàntiques pertanyen els verbs formats amb *-ejar*:

— Verbs transitius causatius de canvi d'estat:

- S'ha de **ressetejar** el disc dur i enfocar el futur. [AV, 21/01/2008]
- Es veu, però, que només és una mena de parada a boxs amb la intenció de **tunejar** el format i retocar-lo d'on convingui fins que pugui tornar a donar la cara. [AV, 04/03/2009]

— Verbs transitius agentius d'acció:

- Sort en tinc que **googlejant** Corbacho veig que és del PSC-PSOE, m'alleuja molt veure que una mesura com aquesta parteix de les esquerres. [PC, 18/06/2008]
- El dia que vam **telonejar** Bob Dylan va ser la bomba. [PC, 22/02/2008]

— Verbs intransitius que expressen tendència:

- Ara tenim, doncs, la Chacón **espanyolejant** ni més ni menys que a l'exèrcit. I com podeu veure estem tots els catalans d'un optimisme que enlluerna, oi que sí? [AV, 05/06/2009]
- La primera cosa que cal dir de *Blau de Prussi* és que és impossible veure-hi l'autor d'*Obaga*. Ells mateixos han elaborat un pedagògic vídeo amb els quatre passos bàsics per **chikilicuatrejar** bé. [PC, 12/04/2008]

— Verbs intransitius que expressen freqüència o comportament:

- Cada vegada estic més convençut dels directes, i en aquest país si no **directejaves** no feies res. [AV, 01/08/2009]
- [...] i també perquè Carme Chacón pogués **mitinejar** sobre alguna cosa palpable. [PC, 28/11/2009]

Com podem veure, no hi ha una correspondència estricta entre els tipus de les bases i els tipus dels derivats, cosa que reforçaria la hipòtesi de l'origen de calc.

La formació de verbs sufixats mitjançant els sufixos *-ificar* i *-itar* és només testimonial. L'únic cas amb *-itar*, *publicitar*, només pot ser explicat pel mecanisme propi de la llengua, a partir d'una base adjectiva per obtenir un verb transitiu i causatiu de canvi d'estat si considerem que la base n'és l'adjectiu *públic*, i que el derivat té el significat genèric de 'fer públic l'objecte directe'. No obstant això, sembla haver-hi consens a pensar que el significat més segur és 'fer publicitat de l'objecte directe', imprevisible a partir del mecanisme esmentat.

El sufix *-ificar* combina amb radicals nominals i adjectius per formar quasi sempre verbs transitius de caràcter causatiu. Aquest és el comportament documentat en els tres neologismes identificats en el període analitzat:

- De base adjectiva: *crònic -a* > *cronificar*, *esfèric -a* > *esferificar*.
- De base nominal: *zombi* > *zombificar*.

En síntesi, els verbs derivats per sufixació nous no transgredeixen els mecanismes previstos per la llengua (bases, sufixos i regles de formació), ni modifiquen les tendències de productivitat detectades en els darrers temps (*-itzar* es manté com l'afix més productiu). En tot cas, el que podem confirmar amb aquesta anàlisi actualitzada és la tendència marcada cap a la creació de verbs transitius causatius de canvi a partir de totes les bases adjectives i d'una part molt important de les bases nominals. D'altra banda, són especialment interessants els verbs que s'aparten d'aquesta tendència general, els verbs intransitius, els intransitius pronominals i els transitius d'acció no causatius.

2.4. NEOLOGISMES SUFIXATS DE CATEGORIA ADJECTIVA

La formació d'adjectius per sufixació ha estat sempre força productiva a partir de bases verbals i nominals. Els estudis sobre neologia indiquen que continua sent productiva, però observen que la creativitat es concentra en la combinació de bases nominals i verbals amb uns quants sufixos per oferir adjectius derivats de classes semàntiques escasses (Observatori de Neologia, 2004b, p. 66).

Ordenem les dades obtingudes començant pels mecanismes més previsibles, pels neologismes de llengua: els adjectius de possibilitat acabats en *-ble*, els agentius-causatius acabats en *-dor -a* i altres adjectius deverbals amb significats regulars.

Cusó i Sadurní (2000) ja van fer notar que la combinatòria del sufix *-ble* estava quedant limitada a verbs transitius de la primera conjugació, molts dels quals de caràcter neològic, restricció confirmada també a Observatori de Neologia (2004b), tot i que detectaven una mínima pervivència de l'adjunció del sufix a bases de la tercera conjugació (*extradible*). Les dades del període 2007-2009 reforcen també aquesta tendència, i mostren que la disponibilitat de les bases també abraça la segona conjugació i algun verb intransitiu (*viure*):

- Bases verbals de la primera conjugació: *apilable*, *muntable*, *teatralitzable*.
- Bases verbals de la segona conjugació: *batible*, *vivable*, *reconeixible*.
- Bases verbals de la tercera conjugació: *persegüible*.

Dels casos anteriors convé destacar que hi ha casos d'adjectius neològics que formen part de col·locacions de selecció lèxica molt restrictiva, si més no amb les dades disponibles: *futur viable*, *fets sancionables*, *jugador seleccionable*, {zona, superfície, àrea} *regable*, *actor o actriu nominable*, *sectors deslocalitzables*, *envasos retornables*, *text teatralitzable* o *transatlàntic enfonsable*. L'adjectiu *persegüible* exigeix també de manera selectiva pocs modificadors adverbials:

- Es tracta d'una burla conjectura i d'unes afirmacions repugnants, prou greus com per ser **perseguides** penalment i civil. [AV, 17/11/2007]

Aquestes col·locacions freqüents no pressuposen que hi hagi hagut una lexicalització posterior a la creació formal del neologisme: no hi ha canvi de significat, simplement l'ús s'ha especialitzat en alguns casos, mentre que d'altres adjectius es combinen de manera oberta o poc limitada (*jutable, descartable, relativitzable*, etc.).

L'adjunció del sufix *-dor -a* a bases verbals, majoritàriament de la primera conjugació, genera de manera productiva adjectius, que sovint són usats com a substantius, amb significat actiu (agent o causa del predicat verbal), com ara *avergonyidor -a, discriminador -a* o *maltractador -a*. Tots són casos perfectament predictibles per la gramàtica (neologismes de llengua) i sense canvi de significat. Entre les bases hi predominen els verbs sufixats amb *-itzar* i algun manlleu adaptat com *zapejar* (de *zàping*). A diferència dels adjectius amb *-ble*, no sembla haver-hi una tendència marcada cap a la col·locació o selecció lèxica restrictiva: *màxim rebotejador de la lliga, capacitat rebotejadora, metge rehabilitador, finalitat rehabilitadora, hospital rehabilitador, capacitat mobilitzadora, agència mobilitzadora, factor mobilitzador*.

Relacionats amb els anteriors, tenim també alguns casos d'adjectius derivats amb el sufix *-tori -tòria*, tradicionalment vinculat a la selecció de bases cultes (Ruaix, 1986; Cabré, 2002, p. 759). Tanmateix, cal destacar el valor tèlic dels adjectius derivats en *-tori -tòria* enfront dels derivats amb *-dor -a*. Tots dos construeixen adjectius deverbals actius, però mentre que els sufixats amb *-dor -a* hereten el paper d'agent o de causa del verb de la base, els derivats amb *-tori -tòria* n'hereten el valor tèlic o instrumental: *document cobratori* 'que serveix per a cobrar', *gravamen confiscatori* 'que serveix per a confiscar', *mesures recaptatòries* 'que serveixen per a recaptar', etc. És interessant observar el percentatge alt de col·locacions dels adjectius amb *-tori -tòria* que seleccionen substantius valoratius o mesuradors com *valor, capacitat* o *afany*, mentre que el substantiu que exerceix l'acció verbal apareix com a complement: *valor provatori de les gravacions, capacitat dissuasòria de la llei*.

Altres adjectius predictibles per la gramàtica, sense entrar en el debat de si són derivats o simplement formes flexionades, són els participis de present. En el treball de buidatge neològic de textos de premsa escrita, se n'han extret uns quants que cal revisar. Mentre que la majoria de casos, com *aclaparant, desafiant* o *reflequant*, poden ser qualificats sens dubte de neologismes de llengua, sense canvi de significat, hi ha tres lemes que no segueixen el mecanisme previst:

- De base nominal (única ocurrència): *estatutents* 'els redactors de l'Estatut'.
- De bases verbals no documentades: *feixistitzant* (no es documenta el verb *feixistitzar* en cap altra forma), *opant* (l'hipotètic verb *opar* derivat per conversió

de la sigla OPA tampoc no s'ha documentat, fora dels lemes participials *opant* i *opada*).

El darrer bloc d'adjectius derivats de verbs que configuren pretesament neologismes de llengua són els sufixats amb *-iu -iva*. A més de les construccions de base culta (*addictiu* de *addicció*, *propositiu* de *proposició*, i fins i tot *eurovisiu* de *Eurovisió*), els derivats en *iu -iva* continuen mostrant-se relativament productius amb verbs de la primera conjugació, transitius o intransitius: *adaptatiu -iva*, *conspiratiu -iva*, *replicatiu -iva*, etc. Cal dir que sovint es tracta d'usos propis d'àmbits especialitzats:

- La Sala estima provat que el pres, que ha estat politoxicòman, pateix un important deteriorament orgànic derivat de la seva addicció i actualment pateix un complex i sever trastorn **adaptatiu** conseqüència de la seva estada a la presó, unes greus seqüeles que no són irreversibles. [PC, 10/04/2008]
- No entenem com passar de la sopa primitiva al món de l'ARN, però des que tenim una molècula amb habilitats catalítiques i **replicatives** podem comprendre què va seguir després. [AV, 13/02/2007]

Com hem vist, els sufixos adjectivadors que generen neologismes de llengua més productius són *-ble*, *-dor -a*, i a distància *-tori -tòria* i *-iu -iva*. Les gramàtiques recorden que els sufixos *-aire*, *-dís -dissa*, *-er -a*, *-ívol -a* i *-ós -osa* també poden combinar-se amb bases verbals per formar adjectius, però les dades analitzades són contundents en aquest punt: no hi ha producció neològica amb aquests recursos, fora d'algun exemple escadusser com *marejadís -issa*. Recuperarem més endavant, en canvi, alguns d'aquests sufixos combinats, però, amb bases nominals.

Els adjectius sufixats de bases nominals són caracteritzats com a adjectius de relació (Cabré, 2002, p. 757), i s'acosten necessàriament a la noció de neologismes denominatius. Les bases solen ser també neològiques o noms propis, i de la novetat referencial en surt la necessitat denominativa, tot i que hi podrem veure alguns casos de neologismes expressius.

Les gramàtiques i els treballs anteriors de neologia destaquen els sufixos següents com a generadors de derivats adjectius a partir de bases nominals:

- De relació genèrica: *-er -a*, *ar*, *-ari -ària*, *-oide*, *-ic -a*, *-il*.
- Per a gentilicis: *-à -ana*, *-í -ina*, *-enc -a*, *-ès -esa*.
- De possessió d'una propietat: *-ós -osa*, *-at -ada*, *-ut -uda*.
- Que indiquen 'propi de': *-esc -a*, *-ívol -a*, *-al*.
- Que indiquen 'partidari o seguidor de': *-ià -iana*, *-ista*.

De les dades analitzades els més productius són, amb escreix, els adjectius derivats amb el sufix *-ista*, exclusivament vinculats als àmbits de la política i el

futbol. Quan les bases són noms propis, de persones, partits polítics i entitats esportives, els derivats tenen el significat de ‘seguidor de’, si s’usen com a substantius o si es combinen amb substantius genèrics com *seguidor*, *partidari*, *simpatitzant*. Si, en canvi, els derivats amb *-ista* amb les mateixes bases es combinen amb altres substantius, com *febre*, *joc*, *vídeo*, *comunitat*, els derivats amb *-ista* passen a formar part del bloc de relació genèrica i en alguns casos a distingir el referent de la base. Convé destacar que els noms propis de referència en altres àmbits temàtics distints de la política i de l’esport no generen neologismes amb *-ista*.

— Seguidors o partidaris de personalitats de la política catalana i espanyola, actuals i històrics: *aguirrista*, *campesista*, *montillista*.

— Seguidors o partidaris de personalitats de la política internacional, actuals i històrics: *chavista*, *fujimorista*, *obamista*.

— Seguidors o partidaris de jugadors, entrenadors i presidents de clubs de futbol: *bojanista*, *gattusista*, *guardiolista*.

— Clubs esportius o marques esportives: *ferrarista*, *interista*, *osasunista*.

— Partits polítics: *baasista*, *olivista*, *penabista*.

Quan les bases són noms comuns que remetent a col·lectius o moviments formen derivats amb el sentit de ‘membre de’ (*camorrista*, *tallerista*). Si les bases es refereixen a instruments de música o per a la pràctica d’un esport, els derivats signifiquen ‘practicant de’ (*parapentista*, *vibrafonista*). Hi ha bases que apelen a conceptes polítics, moviments o creences (com *gihad*, *estat*, *secessió*, *reglament*) i que permeten crear també derivats nominals amb *-isme*; en aquest cas els derivats adjectius tenen el significat de ‘partidari o seguidor de’ (*identitarista*, *jihadista* [*sic*], *stuckista*).

Per extensió, el sufix *-ista* també permet crear adjectius a partir de bases nominals, i en paral·lel a neologismes nominals amb *-isme*, per referir-se a partidaris de tendències, modes, comportaments o actituds: *menfotista*, *peix-al-covista*, *tacticista*, etc., i, per analogia, també els practicants de certes activitats (*creuerista*). La resta de neologismes adjectius acabats amb *-ista* documentats són adjectius relacionals (*mundialista*, *gasista*, *mileurista*) i alguns simplement són variants expressives d’adjectius usuals (*bilingüista*, *generalista*, *puntista*), com ja havia fet notar abans Observatori de Neologia (2004b, p. 72).

El sufix *-ià -iana* és el segon més productiu i s’adjunta bàsicament a bases antroponímiques per formar adjectius de valor polisèmic: si els adjectius es combinen amb noms d’individus (*lector*, *seguidor*, *autor*, *polític*) aleshores poden rebre una interpretació de ‘seguidor de’, però en molts casos es combinen amb substantius de resultat del tipus *obra*, *petjada*, *actitud*, *jugada*, i funcionen simplement com a adjectius relacionals. Podem observar com, a diferència del sufix *-ista*, l’adjunció de *-ià -iana* a antropònims té més àmbits temàtics per cobrir, com ja semblen mostrar les dades de Barrera *et al.* (2002, p. 266-267):

- Literatura: *borgià -ana, rodoredià -ana, woolfià -ana.*
- Arts: *burtonià -ana, magrittià -ana, mironià -ana.*
- Política: *berlusconià -ana, carodià -ana, zetapenià -ana.*
- Futbol: *guardiola -ana, maradonià -ana, messià -ana.*
- Gastronomia: *bullinià -ana.*
- Religió i filosofia: *davidià -ana, oraclià -ana, popperià -ana.*

No s'observen canvis en la productivitat de neologismes adjectius sufixats de caràcter relacional respecte d'obres anteriors (Observatori de Neologia, 2004b, p. 66-70). Hem agrupat els que les gramàtiques qualifiquen de purament relacionals amb els que formen gentilicis i els que expressen 'propi de' perquè els considera subclasses dels relacionals. Així, els mecanismes de formació documentats són els següents, per ordre de més a menys freqüència:

— Sufix *-ic -a* amb bases nominals variades des de tots els punts de vista, i molt properes a àmbits tècnics i científics. Des del punt de vista semàntic hi ha molta diversitat: instruments, artefactes, substàncies naturals, ossos, patologies, o conceptes socials, econòmics i religiosos; des del punt de vista formal hi ha bases simples, sufixades, compostes i manllevades (*adrenalític -a, partitocràtic -a, voyeurístic -a*). Molt més limitada és l'adjunció d'aquest sufix a bases que són noms propis: *abrahàmic -a, lusitànic -a, patagònic -a.*

— El sufix *-er -a* forma d'entrada adjectius relacionals neutres ('relatiu a', 'relacionat amb'), però val a dir que, quan es combinen amb noms d'individus o quan se substantivitzen, aleshores mostren el significat d'agent que realitza una activitat i algun cop arriben a denominar professions (vegeu l'apartat següent), seguint el patró tradicional:

— Adjectius relacionals: *cimenter -a, coper -a, mitinguer -a.*

— Adjectius i noms amb valor expressiu: *cartillers* ('usuaris de la sanitat que abusen del servei'), *vestits bigoters* ('presumptes suborns'), *pel·lícules palomiteres* ('molt comercials'), *històries patilleres* ('d'una determinada època històrica a Espanya'), *bullanguers* ('partidaris del moviment obrerista de mitjan segle XIX'), *motxiller* ('motorista de suport en les curses al desert'), *empresa facturera* ('empresa tapadora, que només serveix per facturar'), *polítics palanganers* ('que fan la pitjor feina que es pot fer').

— El sufix *-al* ha estat caracteritzat perquè s'adjunta a bases cultes i s'ha vinculat també la producció neològica d'adjectius relacionals amb aquest sufix a la influència de la llengua anglesa sobretot en terminologia tècnica i científica (Cabré, 1992; Rull, 1999). Observatori de Neologia (2004b, p. 67) es distància una mica d'aquesta idea, tot defensant l'autonomia de la llengua general en les noves formacions i limitant aquesta possible influència a les bases terminològiques del tipus *feromonal*. Les dades de què disposem en aquest període no són usades restrictivament en el discurs dels especialistes, però no per això deixen de ser termi-

nològiques, com veiem per la morfologia de base culta i per la distribució d'àmbits temàtics:

- Educació: *conductual, educacional, tutorial*.
- Salut: *disfuncional, femural*.
- Economia i laboral: *concurstal, vocacional*.
- Arquitectura i disseny: *perimetral, objectual, projectual*.
- Altres: *inspiracional, motivacional, penumbral*.

— Encara que amb una proporció molt més baixa, el sufix relacional *-ari -ària* és prou productiu amb bases nominals simples o sufixades amb *-itat*: *cavernari -ària, identitari -ària, mesetari -ària*, etc.

— Descrit habitualment com a formador de cultismes, s'han relacionat els adjectius derivats amb el sufix *-il* amb bases nominals que signifiquen 'càrrec' o 'estatus' (*caciquil, mongil*). Les dades del període 2007-2009 ofereixen noves possibilitats encara que poc productives, no exemptes de ser explicades per interferència del sufix parent del castellà, com ja proposa Rull (2004, p. 156-157): bases amb noms propis de polítics que generen adjectius connotats negativament o crítics (*montillil, zapateril*) i bases amb noms comuns diversos no connotats: *banderil* ('amb funció de bandera'), *gamberril* ('propí de gamberros'), *matronil* ('amb aspecte de matrona').

— Amb les dades disponibles no podem afirmar que el sufix relacional i creador de gentilicis *-í -ina* sigui mínimament productiu. N'hem documentat només tres exemples, que ja s'havien detectat en obres anteriors (*capitalí, principatí, angelí*). La resta de sufixos utilitzables per formar gentilicis tampoc no presenta gens de vitalitat. En fonts escrites documentem amb el sufix *-enc -a andreuenc i colomenc*, que fan referència a equips de futbol; *costabravenc -a i ebrenc -a*, que remeten a regions supracomarcals, i els adjectius no gentilicis *batasunenc -a i palauenc -a*, que es refereixen respectivament al moviment independentista basc i al govern de la Generalitat. El sufix *-à -ana* ens ofereix mostres escadusseres en el període analitzat: *borgeà* (relatiu a l'obra de Borges) o *rusticà* (que fa referència a la Cavalleria Rusticana).

— No hem localitzat en les gramàtiques de la llengua catalana cap referència al sufixoide *-ita*, pretesament creat per analogia de la terminació de la paraula *urbanita*. En les dades del període documentem les formes *barcelonita* i *jerusalemita*, amb bases toponímiques.

La resta de sufixos adjectivadors que encara són mínimament productius generen adjectius que indiquen 'possessió d'una qualitat' o 'tendència habitual'. A més del sufix més freqüent que se sol incloure en aquest apartat en les gramàtiques, *-ós -osa*, hem incorporat també els escassos neologismes formats amb *-ívol -a, -oide* i *-esc -a*, perquè més enllà de comportar-se com a adjectius relacionals, fan esment dels atributs més sobresortints dels referents.

— El sufix *-ós -osa* s'adjunta, com és previst per la gramàtica, a bases nominals que fan referència a una característica, un atribut, una qualitat, per produir adjectius que expressen la possessió en abundància de l'atribut esmentat: *esquerdós -osa* (que té moltes esquerdes perquè és antic), *exitós -osa* (que té molt d'èxit), *glamurós/glamurós -osa* (que té molt de glamur), *marxós -osa* (que té molta marxa o que és molt animós), *naftalinós -osa* (que és molt antic).

— Amb el sufix *-ívol -a* hem trobat el lema *zapaterívol -a* que també expressa la possessió de trets propis del referent de la base (*enredades zapaterívoles*).

— El sufix *-esc -a* descrit com a sufix relacional no és gens productiu (només *canallesc -a*), fora d'algunes mostres formades per la combinació del sufix amb bases antroponímiques (*corominesc -a*, *valleinclanesc -a*). Els derivats també incorporen la referència a trets físics o conductuals característics de la base: *etimologia corominesca*, *figura duranesca*, *patilles quasi goyesques*, *esperpent valleinclanesc* (d'un altre autor).

2.5. NEOLOGISMES SUFIXATS DE CATEGORIA NOMINAL

Com hem comentat en la introducció, a Observatori de Neologia (2004b, p. 43-63) s'observava que la productivitat de neologismes nominals sufixats estava concentrada en les necessitats denominatives de professions o activitats especialitzades, llocs, col·lectius, objectes nous, doctrines o opcions ideològiques, qualitats, manifestacions pròpies de persones i accions i efectes. Les dades del període 2007-2009 confirmen una productivitat considerable distribuïda en diversos sufixos per a la creació de noms d'oficis i especialitats i noms d'acció i efecte. També tenim una productivitat alta en noms de doctrines, qualitats i manifestacions pròpies de persones però sense variació sufixal. En canvi, la formació de noms d'objectes, de col·lectius i de llocs és menys freqüent del que podríem esperar, si més no mitjançant la sufixació.

El recurs de sufixació per a la denominació d'objectes nous està limitada a l'adjunció del sufix *-dor -a* a bases verbals de la primera conjugació: *aromatitzador*, *intercanviador*, *localitzador*. La selecció de gènere sembla estar relacionada amb l'origen adjectiu del neologisme i la seva adjunció, explícita o implícita, a un nucli nominal de gènere masculí o femení. De fet, alguns dels casos detectats només es documenten com a modificadors del nucli dins d'un sintagma: *telescopi refractor*, *màquina cancel·ladora*, (*planta*) *dessalinitzadora* (vegeu el capítol 6).

Pel que fa als noms de col·lectius, que les gramàtiques relacionen amb els sufixos *-ada*, *-alla*, *-am*, *-ari*, *-at*, *-atge*, *-eria*, *-ia* i *-eda*, la creació actual es limita a l'ús dels sufixos *-eria* (*fatxeria*, *gringueria*, *xaleteria*), *-ada* (*centimada*, *culerada*, *turistada*) i un únic cas amb *-atge* (*estocatge* per 'conjunt d'estocs'). Així, hi ha una sèrie

de neologismes nominals acabats amb *-ada* el significat dels quals recull tant el sentit de 'grup de' com el d'acció de protesta': *bicicletada*, *botzinada*, *quantada*, *torxada*. Només s'identifica un cas de nom de col·lectiu sufixat amb *-ari* (*imaginari*), que és testimonial si admetem que la resta de neologismes formats amb aquest sufix expressen noms de lloc amb bases nominals que remetent a animals: *dofinari*, *papallonari*, *pingüinari*. A part d'aquests establiments, els únics noms de lloc nous que documentem usen el sufix *-eria*: *dolceria*, *ferrovelleria*, *fotocopisteria*, *sidreria*.

Els noms d'oficis i professions, com ja s'havia documentat en etapes d'anàlisi neològica anteriors, es formen mitjançant l'adjunció dels tres sufixos polisèmics, *-ista*, *-dor -a* i *-er -a*, seguint els models patrimonials. Actualment, però, el més productiu és el sufix *-ista*, tant pel que fa a la quantitat de novetats documentades com per la seva disponibilitat en àmbits temàtics ben diversos, com *crucigramista*, *fashionista*, *tarotista*, etc. Destaquem un parell de neologismes que tenen com a bases topònims menors, *ramblista* i *encantista*, que es refereixen als comerciants de la Rambla i els Encants, respectivament.

En segona posició, el sufix més utilitzat per a la formació de noms d'oficis o d'especialitats és el sufix *-er -a*. La mena de bases nominals seleccionades imposa una certa lectura col·loquial o informal sobre els derivats en *-er*, que sovint identifiquem amb especialitzacions o amb aficions més que amb professions regulades: *autobuser -a*, *festivaller -a*, *tertulianer -a*, etc. Reforça aquest caràcter informal el fet que, per a algunes d'aquestes formes neològiques amb *-er*, la llengua disposa de variants usades en contextos formals (*conductor d'autobús*, *actor de teatre*, *tertul·lià*, entre d'altres), cosa que ens acosta la solució amb *-er* a la neologia expressiva i no a la denominativa.

Tot i la productivitat general del sufix *-dor -a*, és escassa la seva funció creadora de noms d'oficis, malgrat que sigui l'únic sufix amb aquest significat que s'adjunta a bases verbals. En el període 2007-2009 documentem substantius com *cuidador -a*, *desenvolupador -a*, *motivador -a* (com a alternativa al manlleu *coacher*) o *versionador*, per exemple.

El sufix *-aire* ha estat descrit com a generador de noms d'oficis a partir de bases nominals (Cabré, 2002, p. 745). Tanmateix, la producció actual de derivats amb aquest sufix s'orienta cap a l'expressió d'activitats relacionades amb aficions (*blocaire/blogaire*, *carrossaire*) o amb actituds o tendències (*piscinaire* 'futbolista que es tira sovint a la piscina').

El sufix *-isme* és, sens dubte, el més abundant entre els neologismes nominals. Amb bases antroponímiques els derivats es refereixen a doctrines o orientacions polítiques, lideratges polítics i esportius, tendències musicals, i de vegades a les èpoques de vigència dels anteriors. Amb noms comuns o amb adjectius com a base s'obtenen denominacions de moviments socials, preferències estètiques, tendències en la conducta social.

— Bases de nom propi: de la política (*kirchnerisme, saddamisme, zapaterisme*), del futbol (*alcorconisme, cruyffisme, periquisme*), de la música (*jamietisme, youtubisme*), o de topònims (*alemanyisme, andalusisme*).

— Bases de nom comú: *col·leguisme, perepunyetisme, saltimbanquisme, xarneguisme*.

— Bases adjectives: *assistencialisme, facilisme, tropicalisme*.

— Bases verbals o de participi: *entreguisme, seguidisme*.

— Bases sintagmàtiques: *bonrotllisme, sensecorbatisme, tantmenfotisme*.

— Bases manllevades: *hooliganisme, buenisme, neandertalisme*.

L'augment progressiu de la productivitat del sufix *-isme* estaria relacionat amb l'increment de la disponibilitat cap a nous tipus de bases i per a nous registres lingüístics, a més de la incorporació de la neologia expressiva al costat de la neologia denominativa. Així, el significat més prototípic ressenyat a les gramàtiques de 'doctrina o moviment social' s'ha vist superat pel de 'tendència conductual', que s'acosta al de 'qualitat' representat per altres sufixos. En la mateixa línia podem esmentar l'ús expressiu del sufix grec *-itis* ('inflamació') per a la formació de derivats nominals a partir de noms propis o de noms comuns i amb el significat de 'seguidisme exagerat', 'mania' o 'excés de': *guardiolitis, cumbritis* (vegeu el capítol 3).

Precisament els sufixos reservats per a la formació de noms de qualitat han estat tradicionalment *-eria, -esa, -ia, -itat, -etat, -ncia* i *-or*. Les dades analitzades, en canvi, mostren que pràcticament només s'utilitza el sufix *-itat* en la formació de neologismes, amb l'excepció de poques formacions amb *-esa, -eria, -ncia* i *-or*. Els derivats amb *-itat* porten bases adjectives simples o derivades com es detalla a continuació:

— Bases adjectives acabades amb *-al*: *letalitat, meridionalitat, sobrenaturalitat*, inclosos adjectius no documentats, com *tecnicitat* (**tecnic*) i *tensionalitat* (**tensional*).

— Bases adjectives sufixades amb *-ble*: *empleabilitat, ineluctabilitat, raonabilitat*.

— Bases adjectives sufixades amb *-iu -iva*: *explosivitat, narrativitat, progressivitat*.

— Bases adjectives sufixades amb *-ós -osa*: *dubtositat, rigorositat, vigorositat*.

— Bases adjectives que són gentilicis: *barcelonitat, europeïtat, menorquitat*.

— Altres bases adjectives: *economicitat, singlilitat*.

Com hem dit abans, amb una productivitat molt inferior trobem noms de qualitat, derivats a partir de bases adjectives adjuntades als sufixos *-esa* (*fatuesa, liquidesa*), *-eria* (*bretoleria, palanganeria*), *-ia* (*progressia*) o *-ncia* (*condolència, insurgència, itinerància*).

Arribats a aquest punt, sembla interessant aturar-nos davant de dos dels neologismes nominals més usats en els darrers temps: *emprenedoria* i *governança*.

Formats respectivament a partir d'una base adjectiva (*emprenedor -a*) i d'una base verbal (*governar*), comparteixen el fet de combinar-se amb sufixos patrimonials però, ara per ara, de poca productivitat. A més, la revisió dels contextos en què apareixen ens mostra que són força polisèmics: denoten 'qualitat', 'activitat', 'tendència' i, de vegades, fins i tot 'doctrina':

- Què ens recomana per acostar-nos al més ràpidament possible al model d'**emprenedoria** del Silicon Valley? [AV, 13/03/2007]
- El fet que al G-20 s'hi barregin països rics i pobres dóna rellevància a aquest fòrum informal de cooperació i diàleg, si bé els països que no hi van ser cridats han arribat a dir que no té la legitimitat que el multilateralisme exigiria per arribar a dissenyar un sistema de **governança** mundial capaç d'evitar futures crisis sistèmiques i de rebalancejar les asimetries de poder existents en el sistema mundial. [PC, 23/09/2009]

A prop del significat de 'qualitat', les gramàtiques (Cabré, 2002, p. 745) han distingit el de 'manifestació pròpia d'un ésser animat' de noms derivats de bases nominals amb el sufix *-ada*. Les dades neològiques del període ens permeten copsar que es manté viu el mecanisme amb bases onomàstiques de la política i del futbol (*filesada*, *maragallada*, *xarlotada*) i, més limitadament, amb bases de nom comú (*cacicada*, *freakada*, *americanada*, *idiotada*, *marcianada*).

Per tancar aquest apartat, cal referir-nos a les formacions que expressen 'acció i efecte'. Dins dels sufixats de categoria nominal representen el cas més proper a la noció de neologismes de llengua. Les gramàtiques hi preveuen l'adjunció a bases verbals dels sufixos *-ció*, *-ment*, *-atge*, *-dera*, *-dura*, *-all*, *-alla*, *-or*, *-dissa*, *-im*, *-era* i *-et*. Els casos que tenen més representativitat són:

— Sufix *-ció* adjunt a bases verbals sufixades amb *-itzar*: *futbolització*, *partidització*, *vietnamització*.

— Sufix *-ció* adjunt a d'altres bases verbals: *baremació*, *desvirtuació*, *impartició*.

— Sufix *-ment* adjunt a bases verbals de la primera i la tercera conjugacions: *acomplexament*, *enrocament*, *recruament*, *acolloniment*, *impartiment*, *menysteniment*.

— Sufix *-dura* amb verbs de la primera conjugació: *emprenyadura*.

— Sufix *-ada* amb verbs de la primera conjugació: *copiada*, *emprenyada*, *hissada*.

— Sufix *-atge* amb verbs de la primera conjugació: *patrullatge*, *tallatge*, *taratge*.

— Sufix *-menta* amb verbs de la primera conjugació: *cardamenta*, *emprenyamenta*, *ploramenta*.

El sufix *-menta* no sol ser descrit a les gramàtiques de referència, bàsicament perquè alguns autors el consideren la variant femenina de *-ment*, però com asse-

nyala Rull (2004, p. 74-75) indica una intensificació de l'acció o efecte respecte de les formes en *-ment* i pertany a un registre col·loquial, assenyalat també per Bernal i Sinner (2009), per la qual cosa des de la neologia ens interessa fer-ne el seguiment diferenciat per observar si continua sent tan productiu com era.

Notem que els sufixos *-dera*, *-era*, *-all*, *-alla*, *-dissa*, *-im* i *-et* han deixat de ser usats en la formació de noms deverbals amb significat d'acció i efecte. Pel que fa a *-atge*, tot i que n'hem documentat dos derivats deverbals, la majoria dels casos identificats estan formats a partir de bases nominals encara que mantenen el significat eventiu: *billetatge* 'facturar bitllets', *caudillatge* 'fer de cabdill', *esquirolatge* 'treballar durant una vaga', *estocatge* 'emmagatzemar', *interinatge* 'estar en situació interina', *minutatge* 'mesurar el temps'.

També amb el significat d'acció i efecte tenim els substantius vinculats als verbs formats amb el sufix *-ejar*. Després del debat sintetitzat a Rull (1999; 2009, p. 11-49) cal dir que els escassos neologismes identificats en aquest període no permeten decantar el debat cap a una banda o l'altra. El cas de *trafiqueig* pot considerar-se derivació pròpia per tal com adquireix el significat de 'tasca continuada' per oposició a *traficar*; mentre que *xoriceig* és indubtablement un calc del castellà *choriceo* en el sentit de 'lladreria' o 'lladronici'. Altres casos documentats en el període que ja havien estat comentats per Rull (1999; 2009) són *fogueig* i *pirateig*.

El sufix *-ada* és dels més polisèmics, tal com ens fa veure Cabré (1994, p. 103). Forma noms de qualitat a partir de bases adjectives, noms de col·lectiu, especificitat, cop, mesura temporal i contingut amb bases nominals, i finalment noms d'acció i efecte amb bases verbals. Hem detectat creacions neològiques sufixades amb *-ada* que es refereixen a col·lectius, especificitats (o manifestacions pròpies d'animats) i acció i efecte. Lògicament, era previsible que les denominacions de mesura del temps siguin poc productives, però tampoc no hem recollit ni noms de cop ni noms de contingut. Volem destacar que, com hem mostrat amb d'altres casos de sufixació, la frontera entre un significat i un altre no sempre és clara. Recollits com a neologismes per acció del filtre lexicogràfic, els casos de *manguerada* i *poalada*, amb bases nominals, ens serveixen per fer veure que tant poden ser interpretats com a contingut (de la base), com a efecte de l'acció, i com a acció brusca (pròxima a la noció de cop). De manera semblant, el neologisme *ribotada*, aplicat a la retallada parlamentària de l'Estatut, es documenta en contextos en què funciona com a acció i efecte, tot i que no té base verbal, i manté un cert matís de 'cop o ferida'. Aquesta polisèmia que inclou una accepció eventiva, que també hem vist en els noms de col·lectiu del tipus *bicicletada* o *botxinada*, ens fa hipotetitzar que, excepte en el cas dels noms de col·lectiu pur, el sufix *-ada* aporta productivament el significat eventiu quan combina amb bases nominals no eventives, tal com passa també a *pantanada* ('trencament d'un pantà') o a *capada*

(forma usual a Mallorca per al cop de cap). També cal tenir en compte la tendència vers les lexicalitzacions de participis de passat acabats en *-at* com a substantius masculins, per expressar noves tècniques i productes, que autors com Marquet (1984) o Rull (2004) consideren calc del castellà:

- [En un anunci per paraules] Pintures i lacats. Pintura rústica, **esponjats**, estucats, façanes... [EST, 15/01/2009]

No hem localitzat a les obres de referència (Cabré, 1994, 2002; Rull, 2004, 2009) cap menció del sufix *-ina* per a la creació de noms d'objecte, potser perquè consideren que es tracta de la lexicalització de la forma femenina del sufix adjectivador *-í -ina*. Pensem, però, que cal analitzar aquests casos separatament per tal com s'adjunten a bases diverses per crear neologismes denominatius i perquè cal diferenciar-los de sengles interferències del castellà. En aquest període documentem *enganxina*, amb base verbal, i *tirolina*, amb base onomàstica, a més de les interferències clares del castellà *bambalina*, *escabetsina* o *moralina*.

Per tancar aquesta revisió dels neologismes de categoria nominal, cal fer una ullada als escassos derivats amb sufixos valoratius que es recullen a l'Observatori, i cercar-hi els que es lexicalitzen per cobrir alguna necessitat denominativa. Així, en el buidatge de neologismes sufixats del període analitzat trobem:

— Amb sufixos augmentatius: *botellot*, *xaletarro*. Revisats els contextos d'ús, només podem considerar lexicalitzat el substantiu *botellot*, com a possible alternativa del castellà *botellón*, que ha deixat de ser augmentatiu per significar un esdeveniment.

— Amb sufixos diminutius: *estatueteta*, *futbet*, *paradeta*. Tot i que alguns casos són ben tradicionals en l'ús, com *caleró* (usat habitualment en plural), *escoleta* ('escola bressol') i *lleixivet* en mallorquí, la resta ha perdut el caràcter valoratiu per denominar referents nous.

2.6. COINCIDÈNCIES NEOLÒGIQUES I INTERFERÈNCIES DE LA LLENGUA CASTELLANA

Un dels objectius fonamentals dels estudis de neologia és comprovar el grau de vitalitat de la llengua i la capacitat de resistència que té davant de les interferències formals o pragmàtiques d'altres llengües dominants. Les dades recollides per l'Observatori de Neologia en llengua catalana i en llengua castellana en la premsa escrita potser no poden donar una resposta contundent a la qüestió plantejada, però permeten reenfocar l'anàlisi en els aspectes següents, diversos i complementaris:

— La interferència de lemes sufixats: quan els parlants cometen interferències sense voler o conscientment per causar un efecte expressiu.

— La coincidència de necessitats denominatives: quan els parlants de les dues llengües comparteixen la necessitat de crear neologismes denominatius per referir-se a objectes nous, a activitats noves o a idees noves.

— La coincidència de necessitats expressives: quan els professionals dels mitjans de les dues llengües, en compartir referents i espais comunicatius, reformulen morfològicament denominacions existents per obtenir una determinada càrrega connotativa.

Les dades proporcionades durant el període 2007-2009 presenten interferències evidents del castellà cap al català. A la premsa escrita trobem casos com *bareto*, *burrície*, *catalanutxo* o *moralina*, per exemple. En els mitjans orals, tot i la limitació del buidatge, hem detectat *escabetxina*. Com podem observar, les interferències directes no són gaire nombroses (només un 1 % del total de lemes analitzats), però hem de tenir en compte que és probable que n'hi hagi més, algunes classificades directament com a manlleus o altres tipus de neologisme, i que a més els textos escrits són revisats, no espontanis. En qualsevol cas, aquests pocs casos sufixats pertanyen sobretot a registres informals, excepte *penumbral* i *pinotxa*, i denoten més aviat necessitats de caràcter expressiu.

Per a la neologia és interessant analitzar la interferència «amagada», és a dir, l'entrada de recursos impropis sota l'aparença de formes pròpies. A més de les mancances competencials i dels errors dels parlants, la principal causa de la interferència amagada és la pressió de la morfologia de llengües dominants per imposar patrons de sufixació a d'altres llengües. Recordem les prevencions de diversos autors com Marquet, Ruaix o Badia davant de l'augment dels sufixos *-ejar*, *-eig*, *-atge*, *-il* o *-at* (Rull, 2004, 2009; Bernal, 2005) o les de Cabré (1994) sobre la formació d'adjectius amb el sufix *-al*. A part de l'aparició de sufixos impropis o de l'augment desequilibrant d'altres sufixos propis, la pressió també es pot manifestar per la selecció de radicals manllevats. Així hem vist en textos catalans derivats amb radicals del castellà, com *buenisme*, *cumbritis*, *trincaire* ('lladre'), i també trobem força radicals de l'anglès en suposats neologismes del castellà, com *hackear*, *randomitzar* o *spamear*.

Un dels principals obstacles per detectar la interferència «amagada», en el cas de llengües romàniques, és la coincidència formal de radicals, sobretot quan són de base culta, i la proximitat formal d'alguns recursos afixals. Per això sembla recomanable abandonar debats irresolubles entre els qui hi veuen sempre interferències lèxiques i els qui no n'hi veuen mai cap. D'interferència, en el sentit de pressió, segur que n'hi ha, i de coincidències, segur que també.

Partim de la idea que els neologismes denominatius cobreixen necessitats compartides per comunitats lingüístiques diferents però properes sobretot des del punt de vista socioeconòmic. Ens interessa, doncs, veure (o descartar) les coincidències neològiques que responen a necessitats denominatives, ubicades sobretot

en les classes semàntiques d'objectes, llocs, activitats, idees, representats per derivats sufixats de categoria nominal.

— Objectes: *airejador/aireador; intercanviador/intercambiador; localitzador/localizador.*

— Llocs: *dofinari/delfinario; papallonari/mariposario; pingüinari/pingüinario.*

— Activitats: *ambientalista/ambientalista/medioambientalista; curtmetrista/cortometrajista; desenvolupador/desarrollador.*

— Idees: *piscinaire/piscinero; bonrotllisme/buenrollismo; creuerista/cruceirista.*

Hem revisat només alguns casos nominals, però la coincidència de necessitats denominatives inclou també neologismes verbals, substantius deverbals i força adjectius de caràcter relacional: *anonimitzar/anonimizar; medicalitzar/medicalitzar; bipolaritzar/bipolarizar*, entre d'altres.

En treballar amb fonts periodístiques no podem obviar les necessitats expressives dels mediadors, que també poden ser coincidents. En aquest punt és on hem trobat menys coincidències, potser per les limitacions d'aquest estudi, potser pels criteris dels serveis lingüístics dels mitjans implicats. Sufixos expressius productius entre els neologismes del castellà del tipus *-ato* (*aznarato, gorilato, quinquenato*), *-ucho* (*barcucho, politicucho*), *-ón -ona* (*derechona, segundón*), *-erío* (*facherío*), *-aco -a* (*moraco*), *-illo -a* (*rojillo*), *-ata* (*segurata, sociata*) o *-azo* (*taquillazo, cacelazo*) no solen tenir alternatives en català ni tan usuals ni tan variades. A banda de les interferències clares o amagades que hem esmentat, aquestes necessitats expressives se solen cobrir amb procediments propis no coincidents (*-ada, -itis, -ívol -a*).

Un cop confirmat que, d'interferències i de coincidències, en tenim a bastament, no ens resistim a proposar que la comparació interlingüística i l'anàlisi de la interferència, entesa com a pressió d'una llengua damunt de l'altra, seria interessant de reenfocar-les cap a l'observació de la concentració o l'ampliació de recursos i de procediments de creació lèxica.

2.7. CONCLUSIONS SOBRE MODELS I PRODUCTIVITAT DELS NEOLOGISMES SUFIXATS

La revisió dels neologismes de premsa oral i escrita en llengua catalana del període 2007-2009 confirma les tendències observades en estudis anteriors vinculats a l'Observatori de Neologia i ens permet apuntar algunes hipòtesis per a línies de treball futur. En síntesi, podem aportar les conclusions següents:

— Tot i les limitacions metodològiques en el buidatge oral, més del 45 % dels neologismes sufixats coincideix amb els neologismes extrets de fonts escrites, i els neologismes coincidents s'inclouen fonamentalment en la neologia denominativa.

— En general, la política és l'àmbit temàtic que concentra el nombre més gran de neologismes sufixats, denominatius i expressius, de registre formal i informal.

— Es consolida la pèrdua de productivitat d'alguns sufixos patrimonials en benefici d'altres que concentren la pràctica totalitat de les formes documentades. Els sufixos més productius són *-itzar*, *-dor -a*, *-ista*, *-ià -ana*, *-isme* i *-ció*.

— Els neologismes de llengua, predictibles per la gramàtica, suposen més del 15 % dels neologismes filtrats pel corpus lexicogràfic d'exclusió.

— La majoria de neologismes de categoria verbal són transitius i pertanyen a la classe semàntica dels causatius de canvi. Per tant, són especialment interessants els verbs nous que s'aparten del model (intransitius, pronominals o no, i els transitius d'acció).

— Els neologismes de categoria adjectiva acabats amb *-ble*, *-dor -a* i *-ori -òria* es combinen en discurs de manera molt restrictiva.

— Es detecta una tendència de canvi de significat dels sufixos menys productius, que passen de menys marcats a més expressius, o de més denotatius a més connotats: *-esc -a*, *-oide*, *-ívol -a*, *-il*, *-ita*, *-itis*.

— La reducció de sufixos productius fa augmentar la polisèmia, i ofereix neologismes sufixats de significats complexos (*bicicletada*, *ribotada*) i accepcions noves no ressenyades anteriorment (*-ada* amb significat d'acció i efecte).

— El sufix *-ada*, tot i que s'adjunti a bases nominals, pot comportar un significat eventiu, més enllà dels casos ressenyats de 'cop de (la base)', semblantment al que fa el sufix *-atge* combinat amb radicals nominals.

— Fora dels casos d'interferència directa o «amagada», la coincidència entre les solucions neològiques entre català i castellà sembla motivada per necessitats denominatives. Per tant, es fa difícil detectar si un cas concret es produeix per interferència o per coincidència.